

Kirsi-Maria Malmund, oikeusnotaari ON

Notaaritutkielmani aiheena

”Vammaisen henkilön oikeus tulla kuulluksi hallinnossa”

Perusoikeus

- Kuuleminen omassa asiassa perusoikeus, jonka rikkominen voi johtaa päätöksen purkamiseen
- Erityisen hankalaa vammaisen henkilön kohdalla, koska ei välttämättä ole tietoinen oikeudestaan, tai koska kuulemiseen voi tarvita erikoisjärjestelyjä
- Jotkut jopa suostuvat siihen, ettei tule kuulluksi

Keskeiset kysymykset tutkielmassa

- Miten oikeutta tulla kuulluksi säädellään lainsäädännössä?
- Miten tämä oikeus toteutuu käytännössä?
- Mitä pitäisi muuttaa, jotta oikeus toteutuisi paremmin?

Pohdintaa käsitteestä ”vammainen”

- Tutkielmassa yritetään määritellä termiä vammainen kotimaisen ja kansainvälisen lainsäädännön pohjalta
- Lopputuloksena mm. laajuus: henkilö, jolla sormi amputoitu, kuuluu vammaisoikeuslainsäädännön piiriin.

Lainsäädäntö

- Kotimainen lainsäädäntö: lukuisia lakeja, erityisesti hallintolaki
- YK:n vammaissopimus: artiklat 12 ja 13 keskeisiä kuulluksi tulemisen kannalta

Oikeuskäytäntöä

- Paljon tapauksia sekä kotimaassa että Euroopassa siitä, että päätös on kumottu siksi, että henkilön kuuleminen asiassa on laiminlyöty
- Hallinto-oikeuksien, eduskunnan oikeusasiamiehen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä

Kategorisointi neljään ryhmään riippuen siitä, onko edunvalvoja, ja millainen suhde edunvalvojan ja henkilön välillä on.

1. Vammaiset henkilöt, joilla ei edunvalvojaa
 - Rinnastettavissa henkilöihin, joilla ei vammaa
 - Hoitavat asiansa ja tulevat kuulluiksi kuten henkilöt ilman vammaa
 - Kuulemisen kannalta positiivisessa mielessä ääripään toinen pää

2. Täysivaltaiset henkilöt, joilla on edunvalvoja

- Henkilö päättää asioistaan, mutta edunvalvojalla oikeus tulla kuulluksi
- Keskeistä se, että henkilöllä itsellään pääasiallinen valta, mutta edunvalvojalla mahdollisuus vaikuttaa

3. Oikeustoimikelvottomat henkilöt

- Harvinaisempi tapaus mutta löytyy kyllä
- Edunvalvoja päättää asiat pääasiallisesti, mutta henkilöllä oikeus tulla kuulluksi.
- Henkilön oikeus tulla kuulluksi korostuu
- Asetelma päinvastoin kuin edellisessä ryhmässä

4. Vammaiset henkilöt, joilla ei kykyä ymmärtää tai reagoida asioihin

- Vaikeasti vammaiset, laitoshoidossa olevat
- Edunvalvoja hoitaa asiat, eikä henkilöllä itsellään ole kykyä tulla kuulluksi
- Oltava tarkkana, että kyvyttömyys on tosiasiallista → tarkoituksenmukaisuus korostuu tässä ryhmässä

YK:n vammaissopimus

- Artikla 12: Yhdenvertaisuus lain edessä
- Artikla 13: Pääsy oikeusjärjestelmän piiriin

Erikoistapauksia: vammaiset naiset ja lapset

- Naisten osalta ongelma ei ole merkittävä Suomessa, mutta asia on huomioitu esimerkiksi YK:n vammaissopimuksessa
- Lasten kuuleminen jo itsessään voi olla hankalampaa kuin aikuisten, täten ongelmat vammaisten lasten kuulemisessa voivat olla ongelmallisempia
- Monia lakeja, joissa lasten kuulemista painotetaan

Lopputulos

- Kuuleminen ei toteudu käytännössä kuten pitäisi
 - → Viranomaisia pitäisi ohjeistaa vammaisten kuulemiseen liittyen
- Lainsäädäntö kaipaa selkeämpää sääntelyä juuri vammaisen henkilön kuulemisesta
 - → YK:n vammaissopimus täydentää, kunhan tulee voimaan!